

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

HET VOORLOPIG RESULTAAT

Zoals men zich herinnert werd door het Humanistisch Thuisfront op 21 september een aktie ingezet om de behoefte aan humanistische geestelijke verzorging van militairen aan te tonen.

Het Humanistisch Thuisfront heeft aan Zijne Excellentie Ir. S. H. Visser, Minister van Defensie, in verband met mogelijk vervroegde behandeling van de Defensiebegroting *reeds nu het voorlopig resultaat per 22 november 1961* medegedeeld.

Het leverde totaal 5437 stuks ingevulde kaarten op, te specificeren als volgt:

<i>In dienst zijnde militairen (waarvan 1186 minderjarig en 817 meerderjarig)</i>	2003
<i>Militairen die na 1957 de dienst verlaten hebben, maar nog op moeten komen voor herhalingsoefeningen</i>	1526
<i>Meerderjarige aanstaande militairen</i>	633
<i>Minderjarige aanstaande militairen ..</i>	1275
	5437

Voor de minderjarigen werd door de ouders getekend.

Uit financiële overwegingen kon het Humanistisch Thuisfront geen alomvattend onderzoek instellen omdat het zich dan tot honderdduizenden had moeten richten. Het moest zich beperken tot een uitgebreide steekproef op grond van adressenmateriaal, dat ter beschikking stond en dat grotendeels ongericht was. Ook is het onderzoek geheel schriftelijk verricht. Persoonlijk contact is vrijwel achterwege gebleven.

Het Humanistisch Thuisfront heeft de Minister medegedeeld dat naar zijn mening bovengenoemde cijfers duidelijk de behoefte aan humanistisch geestelijke verzorging voor militairen hebben aangetoond en verzocht hem met klem maatregelen te willen nemen om tot realisering van deze verzorging te komen. Van militairen en van ouders werden veel instemmende brieven en uitingen van sympathie ontvangen.

De aktie wordt tot ultimo december voortgezet.

Naar men ons heden mededeelde is de behandeling van de Defensiebegroting te verwachten op 6 december a.s. Wij zien de behandeling in de komende week dan ook met spanning tegemoet.

doet u ook mee?

De girodienst verzoekt zoveel mogelijk overschrijvingen rond de jaarwisseling achterwege te laten. Helpt u mee?

Stort reeds *nu* uw abonnementsgeld 1962 ad f 4,— op postrekening 58 t.n.v. de „Humanistische luisterkring”.

Als omschrijving: *(vergeet dit niet!)*

W. v. d. W. 1962

Hartelijk dank.

De administratie.

WAT ZEGT EEN HUMANIST DAARVAN?

Aan ongevraagde adviezen heb ik tegenwoordig geen gebrek. En ze lopen nogal wat uiteen. Naast de onverzoenlijken die mij aanraden om zo gauw mogelijk met deze praatjes op te houden, zijn er nu ook, die mij van alles aan de hand doen. Om u een indruk te geven: Anneke Beekman, de Gaulle en Sinterklaas zijn de personen, en Berlijn en Staphorst zijn de plaatsen, die mij worden aangeprezen als bij uitstek geschikt voor een humanist om erover te schrijven. Maak u niet ongerust, ik zie geen kans hierover een bij uitstek humanistisch geluid te laten horen, en aan de gebeurtenissen die aan deze namen gekoppeld zijn, zal ik dus rustig voorbijgaan. Ja „rustig” is misschien net iets te veel gezegd. Aan Sinterklaas ga je niet rustig voorbij. Ook mijn hart klopt vol verwachting nu het heerlijk avondje bijna is gekomen, en bovendien erger ik me elk jaar gruwelijk over de verfoeilijke koeken-gard-dressuur waarmee men dit alleraardigste familiefeest vaak zo grondig weet te bederven. En om nog even een van de aanbevolen onderwerpen aan te roeren, als men aan de uniek geheten vrijetijdsbesteding van Staphorst denkt, waar de brave beschermers der moraal zo'n leutige methode hebben bedacht om de stouteriks te laten beloven, het nooit weer te doen — dan is ook dat nauwelijks bevorderlijk voor de gemoedsrust van iemand, die dacht dat wij aan de middeleeuwen ontgroeid waren. Maar goed, rustig of niet rustig, ik zal er verder aan voorbijgaan.

Maar er is één brief, die mij een openbare behandeling waard lijkt. Ik heb de vorige maal iets gezegd over de gerucht makende radiorede „Eenheid boven geloofsverdeeldheid” van mijn leermeester Leo Polak. Een

briefschrijver komt nu terug op deze titel. „Ik vermoed”, schrijft hij, „dat het met die éénheid nog niet zo'n vaart loopt. Waarom zou u het anders nodig vinden telkens opnieuw te vertellen, dat u niet spreekt als de humanist maar als een humanist? Dat wijst er toch op, dat ook de humanisten de eenheid niet bereikt hebben, maar het over alles en nog wat met elkaar oneens zijn. En wat zegt u anderzijds van New Delhi, waar de wereldraad van Kerken naar éénheid streeft? Daar zijn de humanisten niet aanwezig, daar *blijven ze lekker koud van!*” Voor dit laatste toevoegsel ben ik mijn briefschrijver oprecht dankbaar. Het was hem niet genoeg koel en correct te constateren dat de humanisten daar niet aanwezig zijn, nee, plotseling breekt zijn voldoening over dit feit door zijn heftige woorden heen en fris van de lever doet hij er dat kostelijke schepje boven op: „daar blijven ze lekker koud van!” Het is bepaald niet hartelijk bedoeld, en ik waag het ook te betwijfelen of deze vreugde over onze afwezigheid nu wel zo christelijk is, maar deze overwegingen kunnen me gestolen worden, menselijk is deze correspondent mij door die verraderlijke toegift veel nader gekomen: hij is een tegenstander maar ik kan met hem meevolen!

Maar niet alleen daarmee heeft hij mij een dienst bewezen. Hij geeft mij ook de gelegenheid iets te zeggen over een belangrijk punt, dat in gesprekken over het Humanisme telkens weer ter sprake komt, nl. die zogenaamde eenheid. Wij krijgen de verwijten van twee kanten: aan de ene kant zijn er de mensen die wat je noemt „willen weten waar ze aan toe zijn”. Zij kijken uit naar een orthodox humanisme, vragen bijvoorbeeld wat nu eigenlijk de inhoud is van de humanistische metafysica, anders gezegd ze willen horen, wat de humanisten voor antwoord geven of moeten geven op de vraag hoe alles in elkaar zit, en zijn ernstig teleurgesteld als hun wordt verteld dat de humanisten daar lang niet gelijk over denken en dat één, door alle humanisten aanvaard antwoord op die vraag eenvoudig niet bestaat. En tegenover deze preciesen staan — nee nu eens niet de rekkelijken, maar wat ik zou willen noemen de geestelijke ruimtevaarders. Voor deze lieden is het Humanisme van het Humanistisch Verbond lang niet ruim genoeg. Hoe zij aan die zienswijze komen? Wel heel eenvoudig. Zij hebben van Klaasje, of Koosje of Keesje een lezing bijgewoond, een radiovoordracht gehoord of een artikel gelezen. Deze knapen nu behoren alle drie tot de zogenaamde „toonaangevende woordvoerders” van het Verbond, en aangezien zij het noch met stijve Klaasje, noch met betweterige Koosje noch met half zacht Keesje eens kunnen zijn, komen zij tot de verrassende conclusie dat er voor hun afwijkende zienswijze blijkbaar binnen het Verbond geen ruimte is! Ik zou wel eens willen weten, hoe zij eigenlijk aan dat „blijkbaar” komen,

kalender 1962

De kalender 1962 van het Humanistisch Verbond is thans verschenen.

De uitvoering is geheel gelijk aan die van 1961.

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting of overschrijving van f 2.50 op postrekening no. 304.960 t.n.v. Het Humanistisch Verbond, Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1962.

want dat is nu juist helemaal niet gebleken. Zij hebben verzuimd enige voor de hand liggende dingen te bedenken. Mijn drie woordvoerders zijn het onderling ook lang niet over alles eens, maar één ding hebben zij gemeen: dezelfde beginselen waarvan zij uitgaan. Natuurlijk, zodra zij beginnen die beginselen uit te werken en toe te passen op alle mogelijke concrete vragen, dan vallen die uitwerkingen niet gelijk uit. Bij die uitwerking immers spelen alle mogelijke dingen mee, waarin zij sterk uit elkaar lopen: hun temperament, hun karakter, hun intelligentie, hun lectuur, hun leeftijd, hun levenservaring, ja wat niet al. En natuurlijk zijn er naast hun uitwerkingen nog tal van andere variaties mogelijk. Wanneer die tot dusver niet aan bod gekomen zijn, dan aan die nog niet gehoorde taak, te zingen zoals zij gebekt zijn. Niemand die het hen zal beletten, en zeker Klaasje, Koosje en Keesje niet. Want zoveel weet ik wel van deze jongens af, dat ik kan zeggen: zij zijn er niet op gebrand, te worden uitgeroepen tot zo iets als humanistische Kerkvaders!

Ik kan na deze afdwaling terug keren tot mijn brieveschrijver. In elk geval is nu wel duidelijk geworden dat hij voor een groot deel schoon gelijk heeft: de humanisten zijn het over alles en nog wat niet met elkaar eens. Maar wat blijft er dan over van de eenheid, waar Leo Polak op doelde? En het nu waarschijnlijk wat verrassende antwoord luidt: daar blijft alles van over. Polak immers wilde helemaal niet feitelijke meningsverschillen wegpraten of verdoezelen, maar hij stelt beginsel tegenover beginsel. Enerzijds ziet hij de verschillende godsdiensten, die alle dit gemeen hebben dat zij berusten op een bijzondere openbaring. Deze openbaring wordt als zodanig boven kritiek en rede verheven geacht, maar geldt enkel voor de eigen „gemeente”. „Voor elk geloof” aldus letterlijk Polak „is ieder ander geloof bijgeloof, iedere Heilige Schrift van anderen armzalig, verafgood mensenbedenksel”. Op deze gronden spreekt hij van het splijtzwam-principe der godsdiensten. Daartegenover „blijft ons aller gemeenschappelijke rede met haar éne geloofloze redeleer en haar éne geloofloze zedeleer de eeuwige bron onzer eenheid boven geloofsverdeeldheid”.

Polak spreekt hier en elders van de in ons allen levende Rede, zich openbarend in ons natuurlijk verstandelijk en zedelijk gevoel en besef, en met instemming citeert hij de beroemde woorden van Kant: „Neemt aan, wat u na zorgvuldig en eerlijk onderzoek het geloofwaardigst voorkomt, hetzij feiten, hetzij argumenten, maar hecht u voor één ding — betwist aan de Rede niet, wat haar tot het hoogste goed op aarde maakt, namelijk het voorrecht, de laatste toetssteen der waarheid te zijn”.

In de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond heeft men het woord rede niet gebruikt. Waarom niet? Omdat men gemerkt had dat dit in strijd met de bedoeling dan altijd weer genomen werd in de versmalde betekenis van verstand, zodat het zedelijk waarderen er buiten viel. Daarom staat daar eenvoudig dit: „De humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring. En daarin, in het feit dus dat de humanisten niet uitgaan van bijzondere openbaring, dus van iets van principieel particuliere aard, maar uitsluitend van de menselijke vermogens die het gemeenschappelijk bezit zijn van alle mensen, ligt alle feitelijke meningsverschillen ten spijt, de éénheid waar Polak op doelde.

En wat nu New Delhi betreft, in de tijd van Polaks rede was het Stockholm, maar ook op dit punt mag ik hem citeren: „Ik zie dat het enkel christelijke kerken zijn, en dat de Rooms-Katholieke Kerk niet meedoet”. Ook wat dat aangaat is er geloof ik nog niet zo veel veranderd.

Het zal deze week, 9 december, precies twintig jaar geleden zijn, dat Leo Polak in Sachenhausen is gestorven. Laat ik mijn onvergetelijke leermeester, deze wegbereider van het Humanistisch Verbond hier mogen herdenken met de laatste woorden, die ik schreef in de inleiding tot zijn verzamelde werken: De Duitsers hebben dan bereikt, wat zij met hem konden bereiken: zij hebben hem doodgemaakt. Maar wat buiten hun bereik lag, is zijn geest, is zijn werk. Die zullen blijven leven!

LIBBE VAN DER WAL

Luistert U ook elke 1e dinsdag van de maand naar onze uitzending via de A.V.R.O.-microfoon?

Zie voor de juiste tijd ons overzicht van de komende lezingen.

lezingen voor de radio

- di. 5 dec. AVRO 16.00 uur: Mevr. Mr. H. Singer Dekker: „Vraag het ze zelf eens”.
- zo. 10 dec. VARA 9.45 uur: P. N. Kruyswijk: Vreemd — Vijandig — Vertrouwd.
- zo. 17 dec. VARA 9.45 uur: Dr. D. H. Prins: Mensen zoeken hun weg.
- zo. 24 dec. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. D. Loenen: Vrede op aarde en Eenheid der mensen; Idealen vóór Christus' geboorte.
- zo. 31 dec. VARA 9.45 uur: Dr. J. P. van Praag: „De Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond”.

SAUNA

En onze vrienden heeft een keer of wat in een ver land een saunabad genomen.

Dat had hij best in ons eigen vaderland kunnen doen, want in verscheidene steden is daartoe de gelegenheid. Men hoeft geen verre reizen te maken om modern naakt in een goed verwarmd vertrekje te gaan zitten, elkaar met roeden te tuchtigen en onder een koude douche te gaan staan. Maar men komt er thuis zo niet toe. Ik heb na het verhaal van onze vriend begrepen, waarom niet.

Nadat hij ons het hele ceremonieel tot in details had geschetst, trachtte hij ons duidelijk te maken, hoe men zich na afloop gevoelt. Als ik het allemaal goed heb begrepen valt men terug — of stijgt men op — tot de staat, waarin men vroeger meende, dat „de goede wilde” verkeerde. Kleine gebreken zoals krakende gewrichten, scheuten hier en daar, de neiging om het kopje te laten hangen, zij zijn verdwenen als sneeuw voor de zon. Men gevoelt zich soepel en veerkrachtig en gemakkelijk in staat tot het verrichten van opzienbarende lichamelijke prestaties. Kortom men vertoont — afgezien van het uiterlijk — veel overeenkomst met een panter of een kater of een mannelijke filmster.

Maar dat was toch niet het voornaamste, dat onze vriend had getroffen. De man leidt het bestaan van een intellectueel en zijn aanleg en beroep nopen hem steeds bezig te zijn, initiatieven te nemen, problemen te doorvorsen en te organiseren.

„Wie echter tekent mijn verbazing”, zo vertelde hij, „toen ik na het strikken van mijn dasje en het aanschieten van het colbert bespeurde dat de hele microbiologie, waaraan ik mijn leven heb gewijd, mij geen bliksem meer kon schelen. Het wetenschappelijk congres, dat als voorwendsel diende het land der sauna's te bezoeken, scheen mij een futiele aangelegenheid. De heren Chroesjtsjow en Kekkonen, in wier nabijheid ik mij bevond, waren mij een opmerking nauwelijks waard. De gesprekken die rondom mij gevoerd werden, schenen mij volstrekt onbelangrijk toe. Ik wenste niet anders dan rustig ademhalend en vaag bespiegeld voor mij uit te zien. Samenvattend kan ik zeggen, dat ik mij voelde als...”

„Een panter of een kater of een mannelijke filmster”, vulde ik aan.

„Zo was het inderdaad ongeveer”, wedervoor hij.

Het zal u thans duidelijk zijn, waarom deze man en zoveel andere mannen in ons eigen land nimmer een sauna bezoeken. Onze maatschappij stelt immers geen prijs op personen, die geen enkele aandrift hebben de produktiviteit te doen stijgen. Van ons verlangt men, dat onze prestatie voortdurend stijgt, dat wij actief deelnemen aan de oplossing van bejaardenproblemen, het parkeervraagstuk, de herziening van het Burgerlijk Wetboek, de problemen der Bescherming Bevolking, der schaarste op de arbeidsmarkt en van de zeer vele andere problemen die om oplossing schreeuwen.

Alleen hij, wiens maatschappelijke ambities niet verder gaan dan het verkopen van schoenveters of lucifers aan een drukke verkeersweg, kan zich veroorloven nu en dan naar een sauna te gaan en afstand te nemen van deze werrelt, die zo dwerrelt. Weliswaar had Vondel in laatste instantie gelijk, toen hij zeide, dat eeuwig vóór ogenblik gaat, maar daar nemen de ministers Veldkamp, Zijlstra en De Pous geen genoegen mee, al zou men, gezien hun politieke herkomst, anders menen.

Als het bovenstaande u bereikt, is het intussen vier of vijf december geworden. Dat betekent, dat gij er waarschijnlijk — of zelfs hopelijk — geen kennis van neemt. Gij zijt dan te druk met het maken van gedichten, met het zoeken naar papieren om mooie pakjes te maken of reeds met het uitdelen van die pakjes en uw vreugde te tonen over het allerliefste geschenk, dat u van bevriende of beminde zijde is geworden.

Zo zal het mij althans gaan. Want zodra de maand december is aangebroken zal ik mij met Berlijn noch NAVO, A- noch H-wapens, trend noch driemaal-iks-plus-twee-gedeeld-door-vier meer vermoeien. Dan heb ik nog alleen maar zorg over de vraag welk woord rijmt op asbus en dan benijd ik de liefhebberende echtgenoot, die stola laat rijmen op chocóla.

En als wij, die niet in de buurt van de wouden wonen, later in de maand een takje sparregroen kopen à drie en een denappeltje à twee kwartjes, dan kan mij het indexcijfer voor de kosten van levensonderhoud geen snars meer schelen. Dan luister ik in volmaakte gemoedsrust zeven keer per dag naar het adeste fidelis en naar alle Weihnachts-oratoria die aan de luidspreker ontsnappen. Want als ik de decembermaand ben binnengetrepen is het net zo goed of ik een sauna ben uitgetreden. Elf maanden lang heeft het jaar mij gloeiendhete en ijskoude wisselbaden bezorgd. De verhitte vertogen der staatslieden en de zeer koude oorlog hebben mij langzamerhand in een staat gebracht van een superieure onverschilligheid.

In december kan de heer Ulbricht voor mijn part nog een paar muren metselen en de Verenigde Naties mogen nog een stuk of wat resoluties voor Nieuw-Guinea verzinnen, ik moet nu eerst rijmen en karsen branden. En het radio- en tv-personeel moet zich dan maar alleen redden. Desnoods krijgen we dan een oratorium minder.

Deze zalige toestand duurt tot 1 januari 1962, des voormiddags half drie. Dan is mijn maatschappelijke sauna weer uitgewerkt. En dan begint het weer: heet, koud, heet, koud, heet, koud.

Ik heb van mijn vriend ook vernomen, dat oudere personen wat voorzichtig moeten zijn, omdat het hart al deze schroffe tegenstellingen op later leeftijd niet meer zo goed verdraagt.

Laten wij hopen, dat wij nog vele jaarlijkse baden kunnen nemen zonder dat de kachel of het hart ploffen.

H.H.